

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВДОСКОНАЛЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

THE ARTICLE FOCUSES ON THE TOPICAL SUBJECT-MATTER OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE DEVELOPMENT BY MEANS OF INFORMATION AND COMMUNICATIONS TECHNOLOGY

Інтеграція України в єдиний світовий освітній та інформаційний простір робить нагальним вирішення нових стратегічних завдань, серед яких – і питання впровадження та активної імплементації інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. У статті розглянуто поняття інформаційно-комунікаційних технологій та їх використання під час викладання та вивчення іноземної мови в закладах вищої освіти студентами немовних спеціальностей. Обґрунтовано актуальність її активізацію їх застосування в період пандемії COVID-19 та переходу на дистанційний формат навчання. Доведено, що гіпертекстова природа інформаційно-комунікаційних технологій дає можливість замінити лінійну подачу інформації та традиційні ієрархічні організаційні структури на новаторські підходи з вільною траєкторією у виборі технологій і методів під час формування англомовної компетенції. Проаналізовано залучення тих інформаційно-комунікаційних технологій, звернення до яких значно підвищує швидкість її ефективність засвоєння поданого матеріалу за невелику кількість навчальних годин, які відводяться на курс іноземної мови за професійним спрямуванням. Досліджено потенційні можливості різноманітних комп'ютерних програм, інтернет-тренажерів, тематичних подкастів і чатів, освітнього контенту на каналі відеохостингу «Ютуб», онлайн-словників, електронних бібліотек, комп'ютерного тестування, системи управління навчанням під час тренування різних видів іншомовної комунікативної компетенції. З'ясовано, що використання інформаційно-комунікаційних технологій під час створення комунікативних ситуацій передбачає не лише розвиток професійних умінь і навичок, але й реалізацію особистісного підходу та звернення студентів до самостійної роботи. Такий інтеграційний підхід також активізує пізнавальну діяльність, формує позитивну мотивацію до навчання, забезпечує диференційований підхід в організації навчального процесу. Підсумовано, що вмиле застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час викладання іноземних мов сприяє створенню продуктивного освітнього простору та інтенсифікації практичної спрямованості занять завдяки раціональному поєднанню традиційних та інноваційних форм навчання.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, дистанційне навчання, онлайн/офлайн-формати, інноваційний освітній простір, англомова компетенція, інтернет, Smart-технології.

Ukrainian's integration into the unified world educational and informational space set a number of new tasks and challenges that require new strategic solutions, including Information and Communications Technology introduction and implementation in education. The paper is concerned with the ICT notion and its application in the process of teaching and learning foreign language in the institutions of higher education at the non-language faculties. It is analyzed the rapid increase in ICT use during the COVID-19 pandemic of coronavirus disease and the transition to distant learning. It summarizes the experience that the ICT hyper textual nature gives the possibility to substitute the linear information flow and traditional, hierarchical organizational structures for innovational approaches with a free trajectory choice of technology and methods by developing foreign language competence. It gives a detailed analysis of those technologies that guarantee quick and effective learning process within that very few course hours devoted to Profession-Oriented English. The potential of different computer programmes, Internet options, topical podcasts, chats, YouTube educational content, on-line dictionaries, electronic libraries, computer testing, learning management systems during the development of different types of foreign language communicative competence are described. It is stressed that ICT implementation by communicative situations modelling implies professional skills fostering and training but individual approach realization and individual work support, stimulate cognitive activity, arouse positive motivation to learning and differentiated perspective towards learning process organization. In the article is concluded that skillful ICT integration in the foreign language teaching ensure learning productivity, intensify the practical knowledge direction by means of sustainable combination of traditional and innovative learning modes.
Key words: information and communications technology, distant learning, on/offline-modes, innovative educational space, foreign language, Internet, Smart Technology.

УДК 378.016:811.111
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/43/2.29>

Крюкова Ю.Д.,
канд. філол. наук,
старший викладач кафедри
іноземних мов природничо-
математичних спеціальностей
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Постановка проблеми. Освітня парадигма – це динамічна модель, яка постійно видозмінюється, підлаштовується під запити доби, суспільні цінності, національні пріоритети тощо, та є чи не найкращим каталізатором культурних, політичних, соціальних, економічних змін і найдостовірнішим критерієм розвитку суспільства.

Озираючись на минуле, стають очевидними суттєві корективи, яких зазнала освітня галузь на шляху до її теперішніх стандартів. Так, у системі радянської освіти концептуальні засади політехнізму проявили себе у масовій політиці навчальних закладів усіх рівнів. Відбувалася тотальна переорієнтація в державному контексті, формуючи

поетапну тріаду: освіта – відповідність потребам сучасного виробництва – прогресивний економічний поступ. Проте вже 80–90-ті рр. ХХ ст. позначені новим, антропоцентричним, баченням. Суспільні процеси згаданого періоду дали поштовх трансформаціям на освітній ниві в напрямі гуманізації та гуманітаризації. Ці положення активно культивували навчальні центри, шукаючи нові підходи та методи для вдосконалення гуманітарного складника у підготовці здобувачів. Значна увага зосередилася на гуманітаризації навчального навантаження, що передбачало докорінне оновлення переліку дисциплін. Тому активізувалася роль таких предметів, як історія, релігієзнавство, філософія, соціологія, іноземна мова, культурологія тощо. Освітня спрямованість, де увага акцентувалася на розвитку і технічних, і водночас гуманітарних наук, ґрунтовно реформувала навчальне середовище. Створювалися сприятливі умови для особистісного саморозвитку та збагачення власної індивідуальності завдяки активізації творчого потенціалу, розвитку інтелекту та моральних якостей.

Наступний прогресивний зсув у розвитку суспільства відбувся у ХХІ ст. Він асоціюється з періодом кардинальних змін, значними постіндустріальними, глобалізаційними модифікаціями, постмодерновим типом особистості та новим еволюційним вектором у педагогічній науці. Спрямованість на європейські стандарти, успішна інтеграція України у світову спільноту, формування позитивного іміджу нашої країни на міжнародній арені, підвищення конкурентоспроможності та авторитету, зміцнення власних економічних і політичних позицій, розвиток виробництва, залучення нанотехнологій тощо – все це визначає стратегічні орієнтири освіти сьогодні. Провідним принципом стає конструювання інноваційного освітнього простору з залученням широкого спектру інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ), а пріоритетним напрямом – гуманістична спрямованість, де ключова роль відведена особистісному потенціалу, висвітлено потреби та інтереси тих, хто навчається, здійснюється диференційований підхід до навчання. Проте, крім усіх перелічених вище аспектів, не менш важливим у контексті модернізації освітнього процесу є й набуття високої адаптивності до реалій сьогодення. Адже пандемія коронавірусної хвороби та необхідність переходу на дистанційне навчання внесли значні корективи у навчальний процес. Власне, цим спектром різних факторів й обґрунтоване значення та **актуальність** нашого дослідження – необхідність перегляду та вдосконалення освітніх стандартів у процесі викладання та вивчення іноземної мови і перехід на новий рівень фахової іншомовної підготовки з залученням новітніх інформаційних технологій та розвитком альтернативних форм набуття знань в умовах ХХІ ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Створенню та реалізації сучасної інтегрованої освітньої концепції із залученням ІКТ присвячені праці О. Агапової, Т. Голубева, В. Беспалько, М. Бухаркіна, Ю. Брановського, А. Кривошеєва, Є. Полата, С. Репіна, А. Ушакова та інших. Серед закордонних учених, які одними з перших почали цікавитися ІКТ та розробили цілісну систему комп'ютеризованого навчання, можна назвати К. Макліна, Б. Хантера, С. Пейперта. Результати їхніх досліджень показали, що інтернет-технології доцільно застосовувати в процесі опанування всіх навчальних дисциплін. Так, використання ІКТ у процесі викладання та вивчення іноземної мови стало об'єктом розвідок В. Краснопольського, О. Крюкова, Л. Морської, І. Роберта, П. Сердюкова та інших. Проте варто зазначити, що хоча питання застосування ІКТ у процесі формування іншомовної комунікативної компетенції є ґрунтовно дослідженим та існує чималий масив праць з окресленої тематики, **досі не вирішеною частиною загальної проблеми** залишаються аспекти: які ж саме ІКТ є найбільш актуальними та продуктивними в процесі оволодіння іншомовними навичками та вміннями серед студентів немовних спеціальностей у період дистанційного навчання; як ефективно поєднати традиційні методи, передові підходи та ІКТ у змішаному типі навчання з акцентом на *онлайн*-формат; активне включення ІКТ-орієнтованих моделей під час оцінювання результатів, моніторингу успішності, перевірки знань, а також раціональне використання хмарно-орієнтованих технологій та мобільного навчання; актуальність розробки можливих видів самостійної роботи здобувачів освіти у вивченні іноземної мови за допомогою ІКТ. З огляду на вищевикладене постає необхідність теоретичного обґрунтування заявлених положень.

Мета розвідки – розробка певних практичних механізмів розвитку іншомовної комунікативної компетенції на немовних факультетах закладів вищої освіти за допомогою ІКТ.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі дедалі більше зростає роль іноземних мов, оволодіння якими дає можливість долучатися до світової культури, користуватися колосальним потенціалом ресурсів інтернету, а також працювати з інформаційними, комунікаційними технологіями та мультимедійними засобами навчання. Нові ІКТ стають невід'ємною частиною освітнього процесу. Вони та іноземна мова – актуальний напрям у методиці, який потребує нових підходів і нестандартних рішень. В. Кремень зауважив: «Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, окрім усього іншого, є обов'язковою передумовою формування інформаційного суспільства у широкому розумінні» [2, с. 4].

Термін «інформаційно-комунікаційні технології» (з англ. *Information and Communication*

Technology) – збірне поняття, яке акцентує на пріоритетній ролі ІКТ у сучасній освітній парадигмі і передбачає тісну взаємодію та інтеграцію передових технологічних винаходів (ІТ, телекомунікацій, медіаконтенту тощо) для успішної реалізації навчальних програм, стратегій та підготовки не лише високопрофільного спеціаліста, а й особистості, що є еталоном як високих освітніх стандартів, так і моральних якостей.

Залучення ІКТ у процес викладання та вивчення іноземної мови в сучасному світі вже не є опцією на вибір, а стає зумовленою реальністю сьогодення необхідністю. Традиційних форм набуття знань вже не досить для розуміння навколишнього світу та вирішення нагальних питань ХХІ ст. Тому основні цілі під час вивчення іноземної мови поколінням Y не можуть зводитися лише до читання, письма та перекладу, а передбачають вільне володіння мовою як на побутовому, так і на професійному рівнях. Реалізація такої мети має на увазі комплексний підхід, де надважливе місце посідає саме оволодіння новими інструментами та компетенціями, що базуються на активному використанні ІКТ. Молодь сьогодні – це покоління технологічної акселерації, інтернету, соціальних мереж; це носій цифрової мови з абсолютно новими алгоритмами мислення й засвоєння знань. Створюючи інноваційний освітній простір для розвитку іншомовної комунікативної компетенції, педагог повинен усвідомлювати необхідність залучення нових форм викладання, забезпечення якісної бази для дистанційного, змішаного, електронного та мобільного навчання. Інформаційно-медійна та цифрова грамотність, інтеграція ІКТ повинні стати невід'ємними компонентами навчальних програм з іноземних мов, які також передбачають активну участь у проєктній діяльності, пошук інформації та створення/представлення/презентацію/публікацію власних іншомовних продуктів. Така організація навчального процесу дозволяє студентам розширити можливості для планування індивідуальної траєкторії з накопичення знань та дає можливість брати активну участь і в оцінці власних досягнень, і в обговоренні результатів/виступів своїх колег. Саме гіпертекстуальна природа ІКТ, яка є антитезою традиційних ієрархічних організаційних структур, дає змогу відійти від стереотипних (паперових) форм навчання й перейти на використання цифрових інструментів. Вона уможливує: 1) реалізацію суголосної вимогам сьогодення навчальної програми; 2) залучення передових технологій та навчальних платформ; 3) створення колаборації моделювання та візуалізації як ефективного засобу взаємозв'язку між теорією і практикою; 4) розвиток пізнавальної діяльності студентів за допомогою обміну досвідом, дискусій, проєктів, створення конкретних

ситуацій/кейсів; 5) навчання будь-де та будь-коли, як *онлайн*, так і *офлайн*, як зараз, так і впродовж життя (*life-long learning*).

Сьогодні перед працівниками освіти, які викладають іноземну мову за професійним спрямуванням на немовних факультетах, постає непросте завдання – в умовах дистанційного навчання втримати увагу та підвищити й без того недостатню мотивацію студентів. Тому необхідним кроком є розроблення стратегій, які б пропонували альтернативні шляхи вирішення супутніх проблем, спонукали до активного навчання та формували чітке розуміння прикладного аспекту набутих іншомовних знань. Саме таким діапазоном можливостей характеризуються ІКТ, які пропонують численні практичні методи, що роблять дистанційний формат навчання насиченим, яскравим, продуктивним, ефективним. Сюди відносимо освітні інтернет-портали (*YouTube, BBC, CNN* тощо), тематичні вебінари, публіцистичні ресурси (*Guardian, The New York Times, Washington Post, Wall Street Journal* тощо), використання прикладних програм у підготовці різноманітних презентацій, проєктів (*MS Power Point, MS Word* тощо), можливості синхронного (*WhatsApp, Viber, Telegram*) та асинхронного (соціальні мережі, *Google Classroom, Moodle, Kahoot*) зв'язку.

Імплементация ІКТ дає змогу вирішити питання створення автентичного англомовного середовища завдяки залученню оригінальних текстів, сайтів, фільмів, відеороликів тощо. Такий підхід формує простір, де студенти мають можливість напрацьовувати спільне світове науково-дослідне поле, ділитися досвідом, отримувати новий, ставати обізнаними у важливих проблемах сьогодення, орієнтуватися в новітніх тенденціях, розвиваючи конкурентоспроможність в умовах високої мінливості ринку. Дослідниця Е. Полат зазначає: «Комп'ютерні телекомунікації характеризуються високим рівнем інтерактивності та сприяють створенню унікального навчально-пізнавального простору, тобто виміру, який використовується для вирішення всіляких дидактичних завдань (наприклад, пізнавальних, інформаційних, культурологічних тощо). Головною особливістю такого середовища є те, що воно сприятливе як для масового, так і для виключно індивідуального навчання та самонавчання» [3, с. 153].

В умовах дистанційного навчання саме ІКТ є тим інструментом, який дозволяє вдосконалити, інтенсифікувати та оптимізувати навчальний процес, збагативши його чималим арсеналом методичних засобів і прийомів, урізноманітнити форми роботи й у такий спосіб спонукати студентів до самостійної роботи, яка відіграє надважливу роль у формуванні іншомовної компетенції. Звернення до ІКТ (зокрема, можливостей інтернету) під час індивідуальної роботи у процесі підготовки до занять дає змогу здобувачам значно розширити

спектр своїх інтересів щодо конкретної теми та обрати саме той аспект, який відгукується найбільше. Як зазначає О. Токменко: «Застосування електронних ресурсів у навчальному процесі дає змогу найбільш повно реалізувати принцип особистісно орієнтованого навчання». [4, с. 99]. Така стратегія є цікавою та продуктивною практикою у процесі вивчення англійської мови студентами-психологами. Так, під час опрацювання широкого спектру галузей (*Clinical, Experimental, Counseling, Adolescent, Child, Human Factors*), теорій (*Freud's, Jung's*), напрямів (*Behaviorism, Structuralism, Gestaltism, Introspection, Functionalism, Psychoanalysis*) психології, де кожному студенту імпонує щось своє, здобувач вищої освіти отримує можливість глибше зануритися в ту чи іншу проблематику, що значно підвищує його інтерес і мотивацію до вивчення предмета та формує перспективи професійної орієнтації. Зі свого боку, студенти факультету фізичної культури, спорту та здоров'я, звертаючись до ІКТ, також мають можливість заглибитися в англійськомовний світ майбутньої професійної діяльності. Метод проєктів допомагає акумулювати знання з таких базових тем, як *Sports Industry Trends, Healthy Lifestyle, Fitness Trends* тощо. Особливий інтерес у цьому контексті представляють різноманітні тематичні блоги, чати, форуми, спортивні ютуб-канали, відеоролики, вебсайти, контент яких постійно оновлюється і де можна не лише переглянути суміжний з темою матеріал, але й залишити запис, відгук, коментар, взяти участь в обговоренні, що не тільки тренує різні види іншомовної комунікативної компетенції, але й значно підвищує мотивацію до оволодіння мовою на високому рівні. Тематичні відеоконференції – ще один важливий методичний компонент навчального процесу, основна функція яких полягає у формуванні вмінь і навичок вести дискусію іноземною мовою. Такий формат спілкування допомагає подолати психологічний бар'єр, студенти перестають боятися розмовляти іноземною мовою. Під час віртуального спілкування вони застосовують значно складніші, розширені конструкції, які згодом, за аналогією, транслюють і в живому розмовному мовленні. Як зазначає І. Костенко: «Використання нових інформаційних технологій забезпечує не тільки індивідуалізацію та диференціацію навчання з урахуванням здібностей студентів, але й збагачує їхню соціокультурну компетенцію, усуває психологічний бар'єр перед вивченням іноземної мови, розвиває соціальні й особистісні якості учнів: упевненість в собі і здатність працювати в колективі, а також показує результативність навчання через встановлення міжкультурних зв'язків у віртуальному просторі» [1, с. 175].

Ще однією інноваційною формою, яка допомагає розвивати компетенцію професійного спілкування і стає дедалі популярнішою в умовах дистанційного навчання, є онлайн-семінари з використанням

різноманітних віртуальних класів, мультимедійних презентацій, *Microsoft Power Point*, активних опитувань, режимів «питання – відповідь» у віконці чату тощо. Такий альтернативний формат взаємодії між викладачем і студентами з інтеграцією *Smart*-технологій не лише дає змогу проводити заняття в дистанційному режимі, влаштовувати відеоконференції *онлайн*, але й пропонує багатий репозитарій різних демонстраційних засобів. Це і можливість презентувати матеріал у всіляких проєкціях (нерухоме зображення та відео), можливість бачити та чути співрозмовників, обмінюватися даними і колективно полемізувати в інтерактивному режимі. Дошки *Smart Boards* та дисплеї *Sympodium* допомагають учасникам діалогу створювати презентацію під час власного виступу, візуалізувати кольоровим маркером важливі місця, вносити робочі коментарі одразу на екрані тощо. Весь матеріал фіксується вбудованим відеореєстратором, зберігається на магнітних носіях і може багаторазово відтворюватися для кращого розуміння та засвоєння пройденого матеріалу.

Мабуть, найважливішим завданням під час вивчення іноземних мов є напрацювання лексичної бази та відповідних навичок. Адже знання лексики лежить в основі вмінь говоріння, читання, письма, аудіювання, гармонійне поєднання яких і формує іншомовну комунікативну компетенцію, необхідну для вільного спілкування у фаховій сфері. Отже, оволодіння базовим іншомовним вокабуляром з тієї чи іншої дисципліни для академічної та професійної взаємодії студента в усній і письмовій формі є основною метою курсу «Іноземна мова за професійним спрямуванням». У процесі ознайомлення та вивчення активної термінології *Active Vocabulary* на початковому етапі напрацювання лексичних навичок завжди в пригоді стають електронні словники (*Oxford, Cambridge, Collins on-line Dictionary, Encyclopedia.com*). Враховуючи професійну спрямованість викладання англійської мови на нефілологічних факультетах, часте вживання слів-термінів і те, що студенти нерідко зіштовхуються з низкою лексичних одиниць, які потрібно адекватно перекласти та осмислити, варто скористатися допоміжним електронним багатомовним словником *Multitran Dictionary*. У ньому подається не лише правильна вимова лексем (транскрипція), аудіосупровід, граматичні форми, структурні особливості, але й семантичні значення слів у різних галузях науки, їхнє практичне втілення в контексті.

Гіпертекстуальна природа ІКТ дає можливість миттєвого переходу за посиланнями на інші електронні ресурси, де ми можемо відшукати перелік слів, з якими доцільно використовувати ту чи іншу лексему (*combinability*), динаміку застосування, синоніми, антоніми, деривативи слова. Цікавим поєднанням теоретичної частини роботи з електронними словниками може стати її практичне

доповнення сервісом *Google Ngram Viewer*. Він дозволяє детально ознайомитися із вживанням терміна в будь-якій сфері знання іноземною мовою, зокрема підрахувати частоту застосування у книжках упродовж останніх сторіч, показати динаміку вживання у вигляді графіка, отримати посилання на кожен запит пошуку в системі *Google Books*. Так, зі студентами-психологами можна дослідити зародження психології як самостійної дисципліни, її поділ на окремі галузі, з'ясувати, які тенденції є актуальними сьогодні, тощо. Для студентів фізичної культури та спорту креативним завданням може стати створення своєрідного тематичного кластера, куди входить ключове слово (наприклад, певний вид спорту, напряму, травми тощо) та схематично представлені основні смислові одиниці, які є дотичними до цієї тематики. Після того як студенти опрацюють у словнику потрібний матеріал та згрупують його у мінітему, запропонуйте їм продемонструвати отримані дані у вигляді графіка з використанням *Google Ngram Viewer* та простежити динаміку використання лексем в іноземних джерелах, порівняти отримані результати і підготувати доповідь про те, в якій країні, в якому році/столітті той чи інший спорт набув популярності, як змінювалось організаційне забезпечення, спорядження, умови участі тощо.

Така подача та робота з лексичним матеріалом сприяють його ефективному засвоєнню і формуванню лінгвістичної компетенції студентів.

Висновки. Формування і розвиток іншомовної комунікативної компетенції з залученням новітніх інформаційних технологій дозволяє значно підвищити мотивацію студентів, стимулювати пізнавальну діяльність, активізувати інтерес до навчання, посилити рівень самореалізації та дає помітно кращі результати в процесі накопичення і вдосконалення іншомовних вмінь та навичок, порівняно з використанням традиційних методик.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Костенко І. Використання інтернет-ресурсів на уроках англійської мови. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 1 (41). С. 170–176.
2. Кремень В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і формування інформаційного суспільства. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2006. № 6. С. 4.
3. Полат Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. Москва : Академия, 1999. 224 с.
4. Токменко О. Інформаційні технології у викладанні іноземних мов: сьогодні і скрізь віки на допомогу. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2006. № 2. С. 98–100.